

de reatu convincente. Demonstravit enim peccatum Lex : illa fixit spinam, illa fecit cor compungi : ipsa admonuit ut reum se quisque cognosceret, et pro venia clamaret ad Deum. « Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. » Ergo dicebam de tempore opportuno : « Cum venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum¹. » Item dicit Apostolus : « Tempore acceptabili et placito exaudivi te, et in die salutis adjuvi te². » Et quia hoc de omnibus³ Christianis prædictum erat a Propheta, subjecit Apostolus : « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis⁴. Pro hac orabit ad te omnis sanctus, in tempore opportuno. »

XVIII. « Verumtamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non appropinquabunt⁵. Ad eum : » ad quem? Ad Deum. Solet enim personam mutare : quomodo est : « Do » mini est salus, et super populum tuum benedictio tua⁶. » Non dixit : « Domini est salus, et super populum ejus benedictio ejus : » aut, « Domine, tua est salus, et super populum tuum benedictio tua : » sed cum inciperet, « Do » mini est salus, » non ad illum, sed de illo dicens : ibi conversus est ad illum, et ait : « Et super populum tuum benedictio tua. » Sic et hic cum audis primo « Ad te, » deinde « Ad eum, » ne putes alium esse ; « Pro hac orabit » ad te omnis sanctus, in tempore opportuno : verum- » tamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non ap- » propinquabunt⁷. » Quid est, « In diluvio aquarum » multarum? » Qui natant in diluvio aquarum multarum, non appropinquant ad Deum. Quid est diluvium aquarum multarum? Multiplicitas variarum doctrinarum. Inten- dite, fratres. Multæ aquæ sunt variæ doctrinæ. Doctrina Dei una est, non sunt multæ aquæ, sed una aqua, sive

¹ Galat. iv, 4. — ² 2 Cor. vi, 2. — ³ Forte *temporibus* — ⁴ 2 Cor. vi, 2. — ⁵ Psal. xxxi, 6. — ⁶ Id. iii, 9. — ⁷ Id. xxxi, 7.

sacramenti baptismi, sive doctrinæ salutaris. De ipsa doctrina qua irrigamur per Spiritum sanctum, dicitur, « Bibe » aquam de tuis vasis et de puteorum tuorum fontibus¹. » Ad istos fontes non accedunt impii, sed credentes in eum qui justificat impium², jam justificati accedunt. Aliæ aquæ multæ, multæ doctrinæ inquinant animas hominum, quod paulo ante dicebam. Alia doctrina est, Fatum mihi fecit. Alia doctrina, Casus mihi fecit, fortuna fecit. Si casibus reguntur homines, nulla providentia aliquid geritur : et ipsa doctrina est. Alius dixit, Est gens contraria tenebrarum, quæ rebellavit adversus Deum, ipsa facit peccare homines. In hoc diluvio aquarum multarum ad Deum non appropinquabunt. Quæ est illa aqua, illa vera quæ manat de intimo fonte puræ venæ veritatis? Quæ illa aqua est, fratres, nisi quæ docet confiteri Domino? Quæ est illa aqua, nisi quæ docet, « Bonum est confiteri Do » mino³? » Quæ est illa aqua, nisi quæ docet hanc vocem : « Dixi : Pronuntiabo adversum me injustiam meam Do » mino : » et, « Ego dixi, Domine, miserere mei, sana » animam meam, quoniam peccavi tibi⁴. » Hæc aqua confessionis peccatorum, hæc aqua humiliationis cordis, hæc aqua vitæ salutaris, abjicientis se, nihil de se præsumptis, nihil suæ potentiæ superbe tribuentis. Hæc aqua in nullis alienigenarum libris est, non in epicureis, non in stoïcis, non in manichæis, non in platonis. Ubi- que etiam inveniuntur optima præcepta morum et disciplinæ, humilitas tamen ista non invenitur. Via humilitatis hujus aliunde manat : a Christo venit. Hæc via ab illo est, qui cum esset altus, humilis venit. Quid enim aliud docuit humiliando se, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis⁵? Quid aliud docuit solvendo quod

¹ Prov. v, 15. — ² Rom. iv, 5. — ³ Psal. xcr, 2. — ⁴ Id. xl, 5. — ⁵ Philip. ii, 8.

non debebat, ut nos a debito liberaret? Quid aliud docuit baptizatus qui peccatum non fecit¹, crucifixus qui reatum non habebat? Quid aliud docuit, nisi hanc humilitatem? Non immerito ait: « Ego sum via et veritas et vita². » In hac ergo humilitate propinquatur ad Deum, quia prope est Dominus his qui obtriverunt cor³. In diluvio autem aquarum multarum extollentium se adversus Deum, et docentium superbas impietates, ad Deum non appropinquabunt.

XIX. « Tu autem quid, qui etiam justificatus es, inter medias illas aquas es? Undique, fratres mei, etiam cum confitemur peccata, perstrepunt circa nos aquæ illæ diluvii. Non sumus in ipso diluvio, sed circumdamur ab ipso diluvio. Premunt nos, sed non opprimunt: urgent nos, sed non demergunt. Quid ergo tu facies, quia in medio diluvio es, ambulans in hoc sæculo? Num enim non audit tales doctores, non audit tales superbos, aut non ex verbis eorum quotidianas patitur in corde suo persecutiones? Quid ergo dicat iste jam justificatus et præsumens de Deo, qui circumdatur diluvio isto? « Tu mihi es refugium » a pressura, quæ circumdedit me⁴. » Refugiant illi, vel ad deos suos, vel ad dæmones suos, vel ad vires suas, vel ad defensionem peccatorum suorum: mihi in isto diluvio non est refugium nisi tu, a pressura quæ circumdedit me.

XX. « Exultatio mea, redime me⁵. » Si jam exultas, quid vis redimi? « Exultatio mea, redime me. » Audio vocem gaudii, « Exultatio mea: » audio gemitum, « Redime me. » Gaudes, et gemis. Ita, inquit, et gaudeo, et gemo: gaudeo in sp̄e, gemo adhuc in re. « Exultatio mea, » redime me. » Spe gaudentes, ait Apostolus. Ergo recte, « Exultatio mea, redime me. » Unde « Redime me? »

¹ Matth. III, 13. — ² Joan. XIV, 6. — ³ Psal. XXXIII, 19. — ⁴ Id. XXXI, 7. — ⁵ Ibid.

Sequitur, « In tribulatione patientes¹. Exultatio mea, redime me. » Jam justificatus erat et Apostolus: et quid ait? « Non solum, inquit, sed etiam nos ipsi primitias habentes Spiritus, et ipsi in nobismetipsis ingemiscimus. » Unde, « Redime me? Quia Ipsi in nobismetipsis ingemiscimus, adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri. » Ecce ergo unde « Redime me; » quia adhuc expectamus in nobis ingemiscentes redemptionem corporis nostri. Unde ergo « Exultatio mea? » Ibi sequitur idem Apostolus, et dicit, « Spe enim salvi facti sumus: spes » autem quæ videtur, non est spes. Quod enim videt quis, » quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, » per patientiam expectamus³. » Si speras, gaudes; si per patientiam expectas, adhuc gemis: non enim opus est patientia, ubi nihil mali perpeteris. Tolerantia quæ dicitur, patientia quæ dicitur, sustinentia quæ dicitur, longanimitas quæ dicitur, non est nisi in malis. Ubi premeris, ibi angustia est. Ergo si per patientiam expectamus, adhuc dicimus, Redime me a pressura quæ circumdedit me: quia vero spe salvi facti sumus, simul utrumque dicimus, « Exultatio mea, redime me. »

XXI. Respondetur, « Intellectum dabo tibi. » Ipse est Psalmus intelligentiæ. « Intellectum dabo tibi, et statuum te in via hac, qua gradieris⁴. » Quid est, « Statuum te in via hac, qua gradieris? » Non ut hæreas ibi, sed ut ab ea non aberres. Dabo intellectum, ut cognoscas te semper, et semper gaudeas in spe ad Deum; donec ad illam patriam pervenias, ubi jam non spes, sed res erit. « Obfirmabo super te oculos meos. » Non a te auferam oculos meos, quia et tu non auferes a me oculos tuos. Jam justificatus, jam post remissionem peccatorum leva oculos tuos ad Deum. Putruerat enim cor tuum cum esset in

¹ Rom. XII, 12. — ² Id. VII, 23. — ³ Ibid. 24, 25. — ⁴ Psal. XXXI, 8.

terra. Non gratis audis : Sursum cor, ne putreat. Ergo et tu leva jam oculos tuos semper in Deum, ut firmet super te oculos suos. Sed quid times ne, cum habes oculos ad Deum, offendas, ne non respicias ante te, et forte incurras in laqueum? Noli timere. Ibi enim sunt oculi ipsius, quos obfirmabat super te. « Nolite, inquit, solliciti esse¹. » Et apostolus Petrus : « Omnem sollicitudinem vestram super illum mittite, quia illi cura est de vobis². Ergo » obfirmabo super te oculos meos. » Tu ergo oculos tuos in illum erige, et non timebis, ut dixi, ne in laqueum incurras. Audi alium Psalmum, « Oculi mei semper ad Dominum. » Et quasi diceretur illi, « Quid agis de pedibus tuis, cum non ante te attendis? » Quoniam ipse, » inquit, evellet de laqueo pedes meos³. Obfirmabo super te oculos meos. »

XXII. Promisit huic et intellectum et protectionem suam : convertit se ad superbos defendentes peccata sua, et ostendit nobis quid sit intellectus. « Nolite esse sicut » equus et mulus, quibus non est intellectus⁴. » Equus et mulus erecta cervice sunt. Non sunt equus et mulus, sicut ille bos qui agnovit possessorem suum, et asinus præsepe domini sui⁵. « Nolite esse sicut equus et mulus, » quibus non est intellectus. » Quid enim patiuntur tales? « In freno et camo maxillas eorum constringe, qui non » appropinquant ad te⁶. » Equus et mulus vis esse? vis non habere sessorem? Constringetur os tuum et maxillæ tuæ in freno et camo : ipsum os tuum constringetur, quo jactas merita tua, et taces peccata tua. « Maxillas eorum » constringe, qui non appropinquant ad te : » humiliando se.

XXIII. « Multa flagella peccatoris⁷. » Non est mirum

¹ Matth. vi, 31. — ² I Petr. v, 7. — ³ Psal. xxiv, 15. — ⁴ Id. xxxi, 9. — ⁵ Isaï i, 3. — ⁶ Psal. xxxi, 9. — ⁷ Ibid. 10.

si, adhibito freno, sequuntur flagella. Indomitum enim animal esse cupiebat, domatur freno et flagello : atque utinam perdometur ! Verendum est enim ne nimium resistendo, indomitum relinqui mereatur et ire in suam vagam licentiam, ut dicatur de illo, « Prodiat tanquam ex adipe » iniquitas eorum¹ : » sicut de illis, quibus modo sunt impunita peccata. Ergo cum flagellatur, corrigatur, dometur; quia et iste sic se dixit edomitum. Equum et mulum se dixerat, quoniam tacuit : sed unde domitus est? Flagellis. « Conversus sum, inquit, in ærumna mea, dum » configeretur spina. » Sive flagella dicas, sive stimulos dicas, domat Deus jumentum cui insidet : quia jumento expedit ut insideatur. Non enim defatigatus Deus ambulando pedibus, insidet jumento. Aut vero non plenum mysterii est, quod asellus adductus est Domino². Populus mitis et mansuetus portans bene Dominum, asellus est, et tendit in Jerusalem. « Diriget enim mites in iudicio, sicut dicit » alius Psalmus, docebit mansuetos vias suas³. » Quos mansuetos? Non erigentes cervicem adversus domitorem suum, patientes flagella et frenum : postea sic domiti, ut sine flagello ambulent, et sine freno et camo viam teneant. Si carueris isto sessore, tu cades, non ille. « Multa » flagella peccatoris : sperantem autem in Domino misericordia circumdabit. » Quomodo est refugium a pressura? Quem primo circumdat pressura, postea circumdat misericordia : quoniam misericordiam dabit, qui legem dedit⁴; legem in flagellis, misericordiam in consolationibus. « Sperantem autem in Domino misericordia circumdabit. »

XXIV. Ergo quid concluditur? « Lætamini in Domino, » et exultate justi⁵. » O qui lætamini in vobis ! o impii, o

¹ Psal. lxxii, 7. — ² Matth. xxi, 7. — ³ Psal. xxiv, 9. — ⁴ Id. lxxxii, 8. — ⁵ Id. xxxi, 11.

superbi, qui lætamini in vobis : jam credentes in eum, qui justificat impium, deputetur fides vestra ad justitiam¹. « Lætamini in Domino, et exultate justi. Et exultate, » subaudi, in Domino. Quare? Quia jam justi. Unde justi? Non meritis vestris, sed gratia illius. Unde justi? Quia justificati.

XXV. « Et gloriamini omnes recti corde². » Quid est, « Recti corde? » Non resistentes Deo. Intendat Charitas Vestra, et intelligite rectum cor. Breviter dico, sed tamen maxime commendandum : Deo autem gratias, quod in fine est, inhæreat sensibus vestris. Inter rectum cor et pravum cor hoc interest : Quisquis homo quidquid patitur præter voluntatem, afflictiones, mœrores, labores, humiliactiones, non tribuit nisi voluntati Dei justæ, non illi dans insipientiam, quod quasi nesciat quid agat, quia talem flagellat, et talibus parcit; ipse est rectus corde : per-versi autem corde sunt, et pravi et distorti, qui omnia quæ patiuntur mala, inique se pati dicunt, dantes illi iniquitatem, per cujus voluntatem patiuntur; aut quia non ei audent dare iniquitatem, auferuntur ei gubernationem. Quia ipse, inquit, non potest facere iniquum, iniquum autem est ut ego patiar, et ille non patiat : concedo enim ut sim peccator, certe sunt pejores qui lætantur, et ego tribuler : quia ergo hoc iniquum est, ut etiam pejores me lætentur, et ego tribuler, qui aut justus, aut minus peccator quam illi sum, et certum est apud me hoc esse injustum, et certum est apud me quia Deus non facit injustum; Deus non gubernat res humanas, nec cura est illi de nobis. Ergo pravi corde, id est, distorti corde, tres habent sententias. Aut « Non est Deus : » dixit enim stultus in corde suo, « Non est Deus³. » Et fuit dictum de diluvio illo⁴ : non defuit talis doctrina philosophorum, non

¹ Rom. iv, 5. — ² Psal. xxxi, 11. — ³ Id. xiii, 1. — ⁴ Supra n. 18.

defuerunt qui dicerent non esse Deum, qui gubernat omnia et condidit omnia, sed esse multos deos vacantes sibi præter mundum, non curantes ista. Ergo aut, « Non est » Deus; » hoc dicit impius, cui displicet quidquid illi accidit præter voluntatem, et alteri non accidit cui se præponit : aut, « Injustus Deus est, » cui ista placent, et qui hæc facit, aut, « Non gubernat Deus res humanas, nec cura est illi de omnibus. » In istis tribus sententiis magna impietas, aut negare Deum, aut dicere injustum, aut auferre illi gubernationem rerum. Quare hoc? Quia distortus est corde. Rectus est Deus, et ideo distortum cor illi non acquiescit. Quod in alio Psalmo est, « Quam » bonus Deus Israël, rectis corde¹. » Et quia talem habebat ipse aliquando sententiam, « Quomodo scivit Deus, » aut si est scientia Altissimo²? » ideo ibi subjecit, « Mei » autem pene moti sunt pedes³. » Quomodo distortum lignum, etsi ponas in pavimento æquali, non collocatur: non compaginatur, nec adjungitur, semper agitur et nutat; non quia inæquale est ubi posuisti, sed quia distortum est quod posuisti, ita et cor tuum quandiu pravum est et distortum, non potest collinari rectitudini Dei, et non potest in illo collocari ut hæreat illi, et fiat. « Qui » adhæret Domino, unus spiritus est⁴. » Ideo « Recti » corde gloriamini » dixit. Quomodo recti corde gloriantur? Audite gloriationem ipsorum : « Non solum autem, dicit » Apostolus, sed et gloriatur in tribulationibus⁵. » Nam non est magnum gloriari in gaudiis, gloriari in lætitiis : rectus corde etiam in tribulatione gloriatur. Et audi quomodo gloriatur in tribulatione; quia non frustra quisquam, non supervacue : vide rectum cor : « Scientes, inquit, » quia tribulatio patientiam operatur, patientia autem

¹ Psal. lxxii, 1. — ² Ibid. 11. — ³ Ibid. 2. — ⁴ I Cor. vi, 17. — ⁵ Rom. v, 3.

» probationem, probatio vero spes, spes autem non con-
 » fundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris
 » per Spiritum sanctum qui datus es nobis¹. »

XXVI. Sic est ergo rectum cor, fratres. Cuicumque aliquid accidit dicat: « Dominus dedit, Dominus abstulit. » Ecce rectum cor: « Sicut Domino placuit, ita factum est: » sit nomen Domini benedictum². » Quis abstulit? quid abstulit? cui abstulit? quando abstulit? Sit nomen Domini benedictum. Et non dixit, Dominus dedit, diabolus abstulit. Intendat ergo Charitas Vestra, ne forte dicatis: Hæc mihi diabolus fecit. Prorsus ad Deum tuum refer flagellum tuum, quia nec diabolus tibi aliquid facit, nisi ille permittat qui desuper habet potestatem, aut ad pœnam, aut ad disciplinam: ad pœnam impii, ad disciplinam filii. « Flagellat autem omnem filium quem recipit³. » Ne te sine flagello speres futurum, nisi forte cogitas exhæredari. Flagellat omnem filium quem recipit. Ita-ne omnem? Ubi te volebas abscondere? Omnem: et nullus exceptus, nullus sine flagello erit. Quid? ad omnem? Vis audire quam omnem? Etiam Unicus sine peccato, non tamen sine flagello. Unde ipse Unicus portans infirmitatem tuam, et præfigurans in se personam tuam, tanquam caput gestans personam etiam corporis sui, cum appropinquaret passioni, ex homine quem gerebat contristatus est⁴, ut te lætificaret; contristatus est, ut te consolaretur. Potuit enim utique sine tristitia esse Dominus, iturus ad passionem. Si potuit miles, non potuit imperator? Quomodo potuit miles? Attende Paulum exultantem propinquantem passioni: « Ego autem jam, inquit, immolor, et » tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, fidem servavi: de cætero superest mihi corona » justitiæ, quam mihi Dominus reddet in illa die justus

¹ Rom. v, 4, 5. — ² Job. i, 21. — ³ Hebr. xii, 6. — ⁴ Matth. xxvi, 38.

» judex. Non solum autem mihi, sed et omnibus qui diligunt adventum ejus¹. » Videte quemadmodum exultat, venturus ad passionem. Ergo gaudet coronandus, contristatur coronaturus. Quid igitur portabat? Infirmitatem quorundam, qui veniente tribulatione vel morte contristantur. Sed vide quomodo eos ducit in directionem cordis. Ecce tu volebas vivere, non volebas tibi aliquid accidere; sed Deus aliud voluit: duæ voluntates sunt; sed voluntas tua corrigatur ad voluntatem Dei, non voluntas Dei detorqueatur ad tuam. Prava est enim tua, regula est illa: stet regula, ut quod pravum est, ad regulam corrigatur. Videte quomodo hoc docet Dominus Jesus Christus. « Tristis est anima mea usque ad mortem: » et, « Pater, » si fieri potest, transeat a me calix iste. » Ecce ostendit humanam voluntatem. Sed vide rectum cor: « Verum » non quod ego volo, sed quod tu vis, Pater². » Hoc ergo fac, gaudens in his quæ tibi accidunt: et si venerit dies ille ultimus, gaude. Aut si subrepat humanæ cujusdam voluntatis fragilitas, cito dirigatur in Deum: ut sis in eis quibus dicitur, « Gloriamini omnes recti corde. »

ENARRATIO I

IN PSALMUM XXXII.

I. « EXULTATE justis in Domino. » Exultate justis, non in vobis, non enim hoc tutum est; sed in Domino. « Rec- » tos decet laudatio³. » Ipsi laudant Dominum, qui se subdunt Domino: aliter enim distorti et pravi sunt.

II. « Confitemini Domino in cithara⁴. » Confitemini

¹ 2 Tim. iv, 6-8. — ² Matth. xxvi, 38, 39. — ³ Psal. xxxii, 1 — ⁴ Ibid. 2.